

Władysław Łoziński — Ormiański epilog lwowskiej sztuki złotniczej (Sprawozdania komisji do badania historii sztuki w Polsce. T. VII. Wyp. I i II, str. 242—271, 1902).

Ся стаття служить продовженням і доповненням студії того-ж автора: *Złotnictwo lwowskie w dawnych wiekach*, що була доведена до 1640 р., себ-то до його упадку. „Вірменський епілог“ його, як його автор називає, триває дуже коротко, бо лише кілька літ при самих кінцях XVII в., і потім наступає рішучий упадок золотничої штуки Львова. В часі того останнього проблиску Вірмене мали рішучу перевагу в золотництві у Львові, бо було їх аж 30, коли всіх інших золотничих майстрів різних народностей було далеко менше. У тій перевазі Вірмен в золотництві автор глядає причини панованя у львівських золотничих виробках орієнтального орнаменту й техніки котрі сягають аж до половини XVIII в. Другу причину розвою сього орієнтального стилю бачить автор у побідах короля Собєського над Турками, через що прийшли до Польщі багаті кінські й рицарські прикраси забрані від Турків, а з тим і стиль орієнтальний увійшов в моду. Справді аж до середини XVIII в. золотничі прикраси на зброї і національним строю польським, без яких ані зброя ані той стрій обійти ся не могли, мають все орієнтальний стиль. Та тому була мабуть ще й та причина, на нашу гадку, що місцеві золотничі майстри не потрапили до тої штуки нічого свого внести і тому так пасивно стояли під сильним впливом чужинців. На доказ великого аматорства Поляків до східного стилю наводить д. Л. факт, що король Собєський діставши в руки замовлену ним у Фльоренції оправу до шаблі, хоч і похвалив роботу, та про те казав її своєму двірському золотареві Бедросові, Вірменинови, переробити на східний лад, лишивши де що і з фльорентійської роботи. Не відомо тільки, чи робота на такій дивній мішанині що зискала.

В Польщі, пише автор, любовали ся як ніде, гарним і пишним кінським убранням, та іншими подібними предметами, конче потрібними до польського національного строю, і для того той хто хоче пізнати історію золотничої штуки мусить досліджувати польську зброю, як таку, на котрій знайшли собі місце усї галузи золотничої штуки. Трохи се дивно звучить. Адже досліджуване польської зброї все ще не дасть інтересованому так багатого матеріалу, як слідження орієнтальних мотивів просто в їх жерелах. Треба по них звернути ся на схід: не кажучи за Персію, але й полудневий Кавказ, в першій лінії Тифліс, дасть далеко багатіший матеріал, ніж усї польські збірки давного оружя; з європейських збірок великі музеї Ермітажа в Петербурзі й Оружейної Палати в Москві дають на дуже численних описах усї галузи орієнтальної золотничої техніки: як філігран, насікання, інкрустація, а вже найбільше і то препишні

окази емали, якої на польських памятках, які автор признає, є тільки нечисленні й дуже лихі приклади.

Автор описує деякі предмети польської рицарської зброї, вірменського періода, де мала місце золотнича штука, як: щити, сагайдаки та булави, спеціально обговорює деякі роди золотничої техніки, як інкрустацію, черненє, емаль, як такі, що находили найширше поле в золотничих виробах. На кінці описує особливо докладно чотири львівські пам'ятки з того часу: дві булави переховані у львівським міським музею, золоту пушку на агниці в львівській латинській катедрі, і булаву з рубінами у львівській катедральній скарбниці.

З львівських Acta consularia від 1678 р. зібрав автор деякі документальні дати про сей останній блиск львівського золотництва. Як сказано, воно завдячувало його головно Вірменам. Вони стояли в сій штуці так високо, що місцеві католицькі майстри, коли ще мали цех в своїх руках, не могли видержати з ними конкуренції й шукали против них підпори на львівській ратуші і в надворнім суді. До р. 1654 Вірмене до цеху не належали, хоч уже були уніятами; в 1685 р. припущено до цеху 4 Вірмен, але при тім устава цехова забороняла вибирати на уряди цехові „націоналістів“, себ-то Русинів і Вірмен, і схизматиків. Але тішачи ся протекцією своїх можних клієнтів, між котрими був і сам король, Вірмене все вигравали справу з цехом, а в кінці припущено їх без ніяких ограничень до цеху. Там скоро взяли вони гору, і знов пішли на них скарги до ратуша і короля, але се їм переваги ані власти в цеху не відібрало — конкуренція була за сильна. Найбільше визначались у своїй штуці отсі Вірмене: Бедрос Мардерисович, Бедрос Захаріяшович, Кіркор Лятиневич, Арютон Дадурович, Норзес Мойзесович і иньші. Окрім Вірмен цитує автор і кількох майстрів не-Вірмен, що тоді визначались: Мартин Шарковский, Грегорій Недзельский, Ян Токарский і кількох иньших.

Взагалі статя написана старанно й пильно використовує небогатий материял, який авторови удало ся зібрати. *М. Г—а.*

Я. В. Яроцькій — Изъ прошлаго Волини. Сборникъ историческихъ очерковъ. Выпуск I, 1900, ст. 50 (без місця друкю).

В першім випуску автор подав шість статей, раїш друкованих в газеті „Волинь“ (в Житомирі).

В першій статі: „Шереметевы валы на Волини и ихъ историческое значеніе“ автор докладно описує окопи, що зістались на Волини від звісного походу боярина Вас. Бор. Шереметева 1660 р., поясняє появу сих окопів в звязку з переходами Шереметєвого війська, коли воно